

Mūsu tautas likteņgaitas

Izglītības ministra prof. A. Tenteļa runa zemnieku dienu sanāksmē.

Mūsu dienās daudzi interesējas par vēsturi. To esam novērojuši arī zemnieku dienās atsevišķos aprīņos, kur katrā sapulcē ir bijis arī kāds referāts par vēsturisku tematu. Neilgi atpakaļ ar valsts prezidenta gādību tika nodibināts vēstures institūts. Arī pašā tautā ir liela interese par vēsturi, kas izpaužas, lasot vēstures grāmatas un arī tieši nodarbojoties ar vēsturi — pētot savas dzimtas, savu tēva māju vēsturi un t. t. Ja mēs atrodam vēsturē pamatojumus un attaisnojumus mūsu tagadējiem notikumiem, tad varam būt pārliecināti, ka mūsu tautas un valsts attīstība notiek organiski, bez kādiem pārtraukumiem un bez svešas iemaisīšanās. Vēsturiskais pamats stiprina mūsu garu, ļaujot mums mierīgi iet uz priekšu. Runāt par mūsu tautas likteņgaitām nav visai viegli. Vispirms atzīmējams, kā

latvietis savās ilgajās likteņgaitās ir parādījis savas tieksmes pēc neatkarības un brīvības, un ar kādu izturību viņš ir turējies pie savas kultūras.

Neatkarības tieksme ir latvieša rakstura pamatvilciens. Viņš grib lemt pats par savu likteni. Viens no pierādījumiem tam ir latviešu viensētas, kas rakstītās chronikās apliecinātas jau ar 12. gadsimteni.

Patstāvību mēs redzam visās latviešu tautas likteņgaitās. To rāda, piemē-

ram, augstā mākslas attīstība senvēsturē, par kuņu stāsta pilskalnu izrakumi. Šais mākslas darbos redzama augsti attīstīta gaume un individuālitate, kas liecina par tautas raksturu. Patstāvības un neatkarības tieksme sastopama arī latviešu politiskajā dzīvē jau no seniem laikiem. Latvieša patstāvība nekad nav nozīmējusi noslēgšanos no citiem. Latvietis nekad nav ap savu zemi cēlis mūrpus, kuņiem nevarētu pāri tikt. Latvieša individuālisms nav egoistīgs un savtīgs, bet citiem labvēlīgs. Kad latvietis aizmirsa šos labos tikumus, tad viņam nav labi gājis.

Latviešu tauta ir bijusi kādreiz vienota. Uz to norāda lielā apcietinājumu un piļu rinda gar apdraudētām robežām, sevišķi gar Krievijas robežu. Šādu apcietinājumu sistēmu var uzcelt tikai vienots spēks un vienota doma, kas nav īslaicīga, bet valda vairākas paaudzes. Novērots, ka uz robežas ar draudzīgu tautu šādas piļi un apcietinājumi nav atrodam.

Bet, kādēļ tad šī mūsu tautas vienprātība izzuda? Te vainīga sekošana sliktiem paraugiem, piem. krieviem, kuņu valdnieki sadalīja dažreiz valsti starp saviem dēliem un vienu dēlu par visas valsts valdnieku atstāja tikai vārda pēc. Te vienprātība vairs nevarēja būt. Tādēļ arī krievu iebrukumi mūsu zemē nebija sevišķi bīstami. Stāvoklis mainījās,

kad iebruka vācieši un zem tirgotāju draugu maskas nometās Daugavas lejas galā. Viņi izmantoja latviešu cilšu saskaldīšanos un pamazām iekaroja visu latviešu apdzīvoto zemi, sanaidojot latviešus ar kaimiņiem un arī savā starpā. Nav isti nosakāms, kas spieda latviešus atteikties no savas vienprātības. To varētu saprast, ja atceramies saeimas laikus, kad politiķi neredzēja, kādā stāvoklī viņi gatavi tautu novest. No saeimas mūs glāba 15. maijs un mūsu Vadoņis. Bet 13. gadsimtenī tāda vadoņa mums nebija. Arī starpā starp veco un jauno Latviju latvietis mierīgi nepadevās svešai varai. Ziņu par to gan mums nav daudz, jo neviena valdība taču nevēlas, lai pavalstnieku nemieri izpaustos uz āru. Tas ir dabīgi, jo šie gadu simteņi mums ir tuvāki un ziņas plašākas. Latvietim tā tad nekad nav zudusi tieksme pēc savas neatkarības un patstāvības un pēc tautas brīvības. Ekonomiskā strāva radās ar agrāro un pašvaldību likumu. Latvieši varēja iegūt zemi īpašumā un tādā kārtā stāt stingri uz savas zemes. Šo strāvu sludināja un vadīja gadu simteņa otrā pusē Krišjānis Valdemārs. Cerēsim, ka tagad, kad sāk izdot Valdemāra kopotus rakstus, kad pie mums parādās saimniecisku organizāciju vēsture, mēs sapratīsim to, ko Valdemārs devis mūsu tautas ekonomiskai neatkarībai. Viņam blakus lie-

lākais mūsu gara neatkarības paudējs, kas stiprināja tēvzemes un tēvu valodas mīlestību, bija Kronvalda Atis. Abu šo tautas dēlu balsis neizskanēja tukšumā, bet

tūkstoši, un atkal tūkstoši tās dzirdēja, un latvieši, uz šiem pamatiem stāvēdami, izkaroja savu nacionālu valsti, savu politisko brīvību.

Latviešiem jau bija vadoņi — mūsu valsts prezidents, kas neļāvās ne pēdu novērsties no sava ideāla, un mūsu kaņaspēka virspavēlnieki — pulkv. Kalpaks un tagadējais kaņā ministrs ģen. J. Balodis ar mūsu krietnajiem kaņāviriem.

Tad nāca pārbaudījumu laiki. Pēc tam nāca 15. maijs, kad mēs paši sevi uzvarējām, izdeldējām savu pašlabumu kāro „es“, ne paši ar savu spēku, bet ar mūsu Vadoņa gādību, kas atsvabināja mūsos gulošo spēku. Mēs ejam uz priekšu mūsu Vadoņa vadībā, kas dziļi un plaši savā visu aptveņošā saimnieciskā, kultūralā un politiskā sistēmā ietilpinājis abu mūsu atmodas laika darbinieku idejas. Mūsu tautas likteņa gaitās latvieši ir pierādījuši savu izturību. Latviešu tauta iznesusi un uzturējusi savu pašas kultūru cauri visām briesmām un iespējām to pazaudēt. Un tauta, kas sev tic un grib sevi pasargāt un uzturēt, tā tauta nekad bojā neaizies.